

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

Hazreti **EBU BEKİR**

Editör

Prof. Dr. Ali AKSU

SİVAS/2019

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

Hazreti Ebu Bekir

ISBN
978-605-7902-22-1

Editör
Prof. Dr. Ali AKSU

Baskı
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası

Kapak ve İç Düzen
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası

Dağıtım
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

Sivas/2019

TASAVVUF KAYNAKLARINDA HZ. EBU BEKİR

Kadir ÖZKÖSE¹

Sûfiler Hz. Ebu Bekr'in tecrid hâlinde yün elbise giydiğini,² tecrid, temkin, fakr ve istiğna makamında bulunduğunu.³ "İstikâmet üzere olun"⁴ âyetini "şirk koşmayın" şeklinde izah ederek hayatı boyunca istikamet üzere hareket ettiğini,⁵ cömertliği takvada, zenginliği sağlam itikatta, şerefi alçak gönüllülükte bulduğunu,⁶ tecrid ehli olanların efendisi ve rehberi, tefrid sahiplerinin önderi olduğunu, müşahede makamının öncüsü sayıldığını,⁷ yâr-ı gâr sayıldığını, fedakarlık ve vefada emsalsiz görüldüğünü belirtmişlerdir.⁸

Şems-i Sivâsî (ö.1006/1597) dört halifenin faziletleri hususunda menkıbeler zikrederken onların İslâmiyet uğruna ne tür fedakârlıklarda buldukları üzerinde ayrıntılı bir şekilde durmuş, onlara izafe edilen faziletli olma durumunun nereden kaynaklandığını ifade etmeye çalışmıştır.

¹ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi. kadirozkose60@hotmail.com; kozkose@cumhuriyet.edu.tr

² Ali b. Osman el-Hucvirî, *Keşfu'l-Mahcûb (Hakikat Bilgisi)*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, II. Baskı, İstanbul 1996, s. 126.

³ Hucvirî, *Hakikat Bilgisi*, s. 157.

⁴ Hûd 11/112.

⁵ Ebu'l-Kasım Abdülkerim el-Kuşeyri, *er-Risaletu'l-Kuşeyriyye fi İlmi't-Tasavvuf*, haz. Ma'ruf Zerrik & Ali Abdulhamid Baltacı, Daru'l-Hayr, Beyrut 1993, s. 206.

⁶ Hz. Ebû Bekir, Selmân-ı Fârisî'ye; "Selman! Allah'ın emirlerini tut. İleride büyük fetihler olacak, senin payına ne düşecek bilemem ama yiyip içecek ve sırtına giyecekten fazla olma- sını" diye nasihat ettiği gibi, Abdurrahman b. Avf'a da; "Gelecekte dünyanın genişleyeceğini, bolluğa kavuşacağını görüyorum. Bolluk zamanında ipek perdeler, atlas yastıklar kullananlar çıkacak. Sizden birinizin boynunun vurulması, dünyaya dalmasından daha iyidir" diye öğüt verirdi. Bkz. H. Kâmil Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1994, s.96.

⁷ Hucvirî, *Hakikat Bilgisi*, s. 155-156.

⁸ Peygamber Efendimiz muhacirlerin yaptıkları fedakârlıkları zaman zaman yâd etmiş ve onları methetmiştir. Ancak onların içerisinde Ebûbekir (r.a.)'ın ayrı bir yeri vardır. Ona olan minnettarlığını ise şöyle ifade eder: "Bize iyiliği dokunan herkese bunun karşılığını aynıyle veya daha fazlasıyla ödemiştir. Ancak Ebûbekir müstesnâ!. Onun o kadar çok iyiliği olmuştur ki karşılığını kıyamet günü Allah verecektir. Bana Ebûbekir'in malı kadar kimsenin malı faydalı olmamıştır. Eğer kendime bir dost edinseydim, mutlaka Ebûbekir'i edinirdim. (Kendini kasdederek) Haberinizi olsun, arkadaşımız Allah Teâlâ'nın dostudur." Bkz. Tirmizî, Menâkıb 15.

Hız. Ebubekir'in ilk Müslümanlardan oluşu, dindeki sebatı, pek çok kişinin hidayetına vesile oluşu, maddi bakımdan sıkıntı içerisinde bulunan Müslümanların yardımına koşması, elinde avucunda ne varsa Allah için infak etmesi, ilmî kudreti, Hz. Peygamber'in en samimi arkadaşı ve kayınpederi oluşu, hicret anında yanında yer alarak ikinin ikincisi şeklinde Kur'ân'da kendisinden bahsettirmesi, halifeliği esnasında gerçekleştirdiği ve İslâm'ın geleceği açısından son derece önemli olan icraatları, mürtetlere karşı dik duruşu, fetihlerde bulunmuş olması, Kur'ân'ı cem etmiş olması gibi faaliyetlere yer verilmiştir.⁹

Nakşbendiyye silsilesinin konu edindiği *Hadâikü'l-verdiyye* isimli eserinde Abdülmecid Hânî (ö.1318/1900) Hz. Ebû Bekir'i ümmetin öncüsü ve ilklere imza atan İslâm büyüğü olarak nitelemektedir. O erkekler arasında ilk Müslüman olan kişi, Müslümanlar arasında ilk defa malının tamamını Allah yolunda harcayan insan, Allah'ın Resûlüne gelen maddî zararı Müslümanlar arasında ilk defa karşılayan kişidir. İslâm tarihinde ilk halifedir. Kur'ân-ı Kerim'in yazıldığı sayfalardan ve ezberleyen hâfızlardan dinleyerek ilk defa kitap hâline getiren, İslâm'da ilk kez hazineyi/beytülmalî kuran kişidir. Aşere-i mübeşşere sayılırken ismi ilk sırada zikredilen, Peygamber Efendimizle birlikte hicret eden, bu yüzden de kendisine Kur'ân-ı Kerim'de "ikinin ikincisi" denilen isimdir.¹⁰ Miraç gecesinin sabahında kararlılık göstermiş, inkârcılara etkili cevaplar vermiştir. Bedir Gazvesi ve Hudeybiye Anlaşması sırasındaki konuşmaları çok etkili olmuştur. Mekke'ye girmek geciktiğinde o sebat etmiş ve diğerleri gibi şüpheye düşmemiştir. Mürtetlerle savaşı onun cesaretinin göstergesidir. En sıkıntılı anlarda Üsâme ordusunu yola çıkarmış ve kararlılığını göstermiştir.¹¹

Hız Ebû Bekir'in İslâm tarihindeki öncülüğünü şiirinde Hassan b. Sabit şu şekilde terennüm etmektedir:

*Eğer Sâdik bir dostu anıp üzüleceksen,
Kardeşin Ebû Bekir'i hatırla güzel işleriyle.
O, Peygamberden sonra en iyisiydi yaratıkların,
Ve en âdili, günahattan en sakınan,*

⁹ Ünal Kılıç, "Şemseddin Sivâsî ve Menâkıb-ı Çehâr-yâr-ı Güzîn Bağlamında Tarihçiliği", *İlim ve Kültür Tarihinde Sivâsiler Ulusal Sempozyumu Tebliğleri*, 30 Nisan-01 Mayıs 2010 Sivas, TSO Konferans Salonu, Sivas Kemal İbn-i Hümam Vakfı Yayınları, Sivas 2011, s. 178.

¹⁰ Necmeddin b. Muhammed Nakşbendî, *Altın Silsile (Hulâsatü'l-Mevâhib*, haz.: İbrahim Tozlu, Semerkand, 4. Baskı, İstanbul 2008, s. 78.

¹¹ Abdülmecid Hânî, *Hadâikü'l-verdiyye Nakşbendîlerin Gül Bahçeleri*, çev.: Mehmet Emin Fidan, Yasin Yay., İstanbul 2007, s. 155.

*O, omuzladığı davaya en vefakâr,
O Peygamberi doğrulayan ilk insan.
O, en tehlikeli anda Muhammed'e yâr.
Düşmanlar dağı çepeçevre sarıp tırmandığında,
İkinin ikincisiydi, yüksek mağarada.*

*Ondaki Resûl aşkını görünce bildiler,
Hiç kimse denk olamazdı bu kahramana.¹²*

Kalbe yolculuğu, içe bakış sanatını, manevî gelişim çabasını esas alan sûfler firaset ve basiretin keskinliğini, keşf ve ilham duygusunu Hz. Ebû Bekir ile özdeşleştirmişlerdir. Ashâb-ı kirâm içerisinde onun basiret ve firaseti ile belirginleştiğini, rüya yorumlama hususunda derin bir sezgisinin olduğunu, ileri düzeyde Allah korkusuna büründüğünü ve marifetullaha erme çabasına koyulduğunu söylemişlerdir.¹³

Tasavvuf düşüncesinde Hz. Ebû Bekir, zühd ve verâ'î ile tasavvufî hayatın ashâb-ı kirâm içindeki öncülerinden sayılır. Nitekim Ebû Bekir Muhammed el-Vâsîtî (ö.320/941); "Bu ümmet içinde sûfiyâne sözler ilk defa Hz. Ebû Bekir'in dilinden dökülmüştür." diyerek onun Peygamber Efendimize malının tamamını getirdiğinde, "Çoluk çocuğuna ne bıraktın?" sorusuna; "Allah ve Resûlünü" cevabına işaret etmektedir.¹⁴

Hz. Ebû Bekir fitraten halim selim, son derece yumuşak ve şefkatli idi. Bununla beraber vazife ve mesuliyet işlerinde zerre kadar müsamaha göstermezdi. Onun yumuşaklığı şahsî muâmelâtına aitti. Din ve millet işlerinde en küçük bir tereddüdü, en basit müsamaha ile göz yumduğu görülmezdi. Fakat insanların kusurlarını büyütmez, onlara kusurları derecesinde muamele gösterirdi.¹⁵

Hz. Ebû Bekir (r.a.), Kureyş'in önde gelen servet sahiplerinden biri olmasına rağmen, mütevazı bir hayat sürmüştür. Onun servet sahibi olması, zühdüne mâni olmamış, aksine o, malını gerektiği gibi kullanarak, zenginlik içinde zühdün nasıl yaşanacağını göstermiştir. Hz. Ebû Bekir, halifeliği sırasında da oldukça sade bir hayat yaşayarak makamın onun

¹² İbnü'l-Cevzî, Cemaleddin Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali, *Sıfatü's-safve*, tahk.: Abdüsselâm Muhammed Harun, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1992, c. I, s. 98.

¹³ Hânî, *Hadâikü'l-oerdiyye*, s. 354.

¹⁴ Ebû Nasr Serrâc et-Tûsî, *el-Luma'*, thk. Abdulhalim Mahmud & Abdulkaki Sürur, Dâru'l-Kutubi'l-Hadise, Kahire 1960, s. 168.

¹⁵ Muhammed b. Abdullah el-Hânî, *Âdâb*, çev. Ali Hüsrevoğlu, Erkam Yay., İstanbul 2008, s. 35.

bu tavrını değiştirmediyiğini göstermiştir. Hatta vefatı esnasında, kendisine ait bir arazi parçasının satılarak hilâfeti müddetince maaş olarak devlet hazinesinden aldığı miktarın, geri ödenmesini vasiyet etmiştir.¹⁶

Hz. Ebû Bekir (r.a.) ile ilgili olarak anlatılan şu olay, onun dünyaya hangi zaviyeden baktığını ve Resûlullâh'ın hayatından ne kadar etkilenmediğini, açıkça göstermektedir:

“Bir gün, içmesi için bal şerbeti ikram edilmişti. Ne var ki o, şerbeti ağzına yaklaştırdığında ağlamaya başladı. Yanındakiler de gözyaşlarını tutamadılar. Ağlamasının sebebi sorulunca şu cevabı verdi: ‘Resûlullâh (s.a.v.) ile birlikte bulunuyordum. O sırada; ‘Uzaklaş benden, uzaklaş benden!’ diyerek, bir şeyi yanından kovmaya çalıştığını gördüm. Ancak, ben bir şey göremiyordum. Ne olduğunu öğrenmek isteyince, Efendimiz şunları söyledi: ‘Dünya bütün varlığıyla bana gösterildi. Ona, benden uzaklaş dedim. O da uzaklaştı, ancak şöyle seslendi; ‘Allah’a (c.c.) yemin olsun ki benden kaçıp kurtulsan da senden sonra gelenler benden kaçamayacaklar!’” Hz. Ebû Bekir, sözlerine devamla “İşte ben de dünya sevgisine kapılmaktan korktum ve bu sebeple ağladım.”¹⁷

Hucvîrî (ö. 465/1072), Hz. Ebû Bekir'in zühde davet eden, dünyalıkla oyalanmayı kerih gören tavsiyelerine şu şekilde yer vermektedir:

“Memleketimiz fânî, hâllerimiz iğreti, nefeslerimiz sayılı ve ihmalimiz de vardır. Dünya geçip gitmekte, ondaki hâllerimiz ariyet durumda, alıp verdiğimiz soluklar sayılı, tembelliğimiz de açıkça ortada. Şu hâlde fânî olan şu memleketi imar etmek bilgisizlikten, âriyet olan hâllerimize itimat etmek budalalıktan, sayılı nefeslere gönlü alıştırmak gafletten, tembelliğe din adını koymak aldanıştıdır. Zira iğreti olan şey geri alınır, geçen şey bâkî olmaz, sayılı şeyin sonu gelir, tembelliğin de devası yoktur. İnsan, fânî ile meşgul olduğu zaman bâkîden mahcup ve perdelenmiş olur. Nefs ve dünya, Hak ile talip olan arasında bir perde olduğu için Hak dostları bunların ikisinden de yüz çevirmişlerdir. Dünyanın ariyet olduğunu, ariyet olan bir şeyin, başkasının mülkü olduğunu bildikleri için, başkalarının mülkünde tasarrufta bulunmaya kalkışmaktan geri durmuşlardır.”¹⁸

Hz. Ebû Bekir ömrü boyuca dünya mal, mülk, makam ve mevkiine karşı daima müstağni davranmıştır. Halife olmak üzere kendisine biat

¹⁶ İbn Esîr, İzzeddin Ebû'l-Hasan Ali b. Ebî'l-Kerem Muhammed eş-Şeybânî, *el-Kâmil fi't-târih*, Dâru Sadr, Beyrut 1979, c. II, s. 421-424.

¹⁷ Ebû Nuaym Ahmed b Abdillâh el-İsfehânî, *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, ts., c. I, s. 30-31.

¹⁸ Ali b. Osman Hucvîrî, *Keşfü'l-Mahcûb*, Arapça çev. Mahmud Ahmed Mâdî Ebu'l-Azâim, thk. İbrahim Dessûkî Dârü't-Türâsî'l-Arabî, Kahire 1974, s. 85.

edildiği zaman minbere çıkan Hz. Ebû Bekir, bir hutbe okur ve bu hutbe-sinde ashâba şu şekilde seslenir.

“Vallahi hiç bir zaman imaret ve hilafet hususunda asla bir ihtirasım yoktu. Bu işe rağbet etmiş dahi değildim. Ne gizli ne de açıktan böyle bir görevi katiyetle Allah’tan dilemiş de değildim, imarette ve hilafette benim için rahat yoktur.”¹⁹

Kur’ân-ı Kerim’i ibadet şuuru içinde okumayı, Kur’ân’ın hakikatini bizzat tecrübe etmeyi, sadece zihinsel yetilerle değil, ruhun bütün katmanlarıyla Kur’ân’ın okunup anlaşılmasını, Kur’ân’ın derin bir murakabe haliyle tefekkür edilmesini, bir âyetin manasını müşâhede etmeden bir diğerine geçmemeyi, huzur-ı kalb ile bütün himmetimizi Kur’an’a teksif etmemizi, benliğimizin ve belleğimizin Kur’ânlaşmasını hedefleyen sûfîlerin örnek aldıkları mihver şahsiyet özellikle Hz. Ebû Bekir idi. Zira Ebû Bekir’in (r.a.) en önemli özelliği, Kur’ân okumaya olan düşkünlüğü idi. O Kur’ân okurken gözyaşlarını tutamaz. müşrikler evinden yükselen Kur’ân tilavetini dinlemekten kendilerini alamazlardı. Ebû Nuaym el-Isfehânî (ö. 430/1038) eserinde bu durumun Kureyş ileri gelenlerini ürküttüğünü söyler. Kureyşin ileri gelenleri kendisini himaye eden İbnu’d-Dığne’ye haber gönderip gerekeni yapmasını istediler. Bunun üzerine o da Hz. Ebû Bekir’e gelip şöyle dedi: “*Ey Ebû Bekir! Seni hangi şartla himayeme aldığımı biliyorsun. Ya bu şartlara razı olup gereğini yaparsın ya da himayemden çıkarısın. Çünkü ben, Arap cemiyetinin, anlaşma yaptığım biriyle anlaşmamı sebepsiz yere bozduğum intibamı taşıyıp arzulamıyorum.*” Bu söz üzerine Hz. Ebû Bekir; “O halde himayeni sana iade ediyorum. Ben Allah’ın (c.c.) ve Peygamberinin himayesine razıyım.” karşılığında bulundu.²⁰

İfrat ve tefritten uzak bir dindarlık tecrübesini esas alan tasavvuf büyükleri, fetva düzeyinin ötesinde takva hassasiyetini, ruhsatlarla amel etmenin ötesinde azimetle amel etme çabasını, rehavete düşkünlüğü değil mücadele ve gayrete koyulmanın örneği olarak Hz. Ebû Bekir’i görmüşlerdir. İslâm’ın temsil ve tebliğ edilmesi noktasında Hz. Ebû Bekir’in mücadelesine dikkat çekmişlerdir. Sûfîlerin Hz. Ebû Bekir gibi örneklik sergilemek suretiyle toplumda güvenilen insan konumuna gelmeyi önemsemişlerdir. O, kavmiyle kaynaşan yumuşak huylu ve çok sevilen biri idi. Huyu güzel, doğru ve dürüst bir tüccardı. Bilgili ve hoş sohbet olduğu için pek çok hususta insanlar yanına gelir, görüşlerinden istifade ederler-

¹⁹ Hucvirî, *Keşfu’l-mahcûb*, s. 85.

²⁰ el-Isfehânî, *Hilyetü’l-evliyâ*, c. I, s. 29-30.

di. O da kendisine güvendiği kimseleri Allah'a (c.c.) ve İslâm'a davet ederdi. Onun delâletiyle Zübeyr b. Avvâm, Osman b. Affân, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Abdurrahmân b. Avf (r.a.) gibi ashâbın önde gelen simaları Müslüman olmuşlardı.

Günahlardan uzak durmak, şüphelilerden uzaklaşma, verâ sahibi olmak, dile hakimiyet sağlamak ve haramlardan uzaklaşmak konusunda sûfiler Hz. Ebû Bekir'in tavrını ön plana çıkarmışlardır. Lüzumsuz ve yersiz söz söylemekten kaçınan Hz. Ebû Bekir az ve yerinde konuşmayı şiar edinmiş, kendini buna alıştırmak için uzun süre ağzında taş taşıdığı rivayet edilmiştir.²¹ Şüphelilerden sakınma konusunda gösterdiği titizlik, ondaki verâ duygusunun tezahürü olduğu gibi, tasavvuftaki "helâl lokma" inceliğinin de esasıdır. Hz. Âişe'nin naklettiği şu rivayet bu durumun en güzel örneğidir: "Ebû Bekir es-Siddîk'in bir kölesi vardı. Bu köle kazancının belli bir kısmını Ebû Bekir'e verir, o da bundan yedi. Yine bir gün, köle kazandığı bir şeyi getirdi, Hz. Ebû Bekir de onu yemeğe başladı. Köle Ebû Bekir'e; 'Yediğin şeyin ne olduğunu biliyor musun?' diye sordu. Ebû Bekir (r.a.) de; 'Söyle bakalım, neymiş?' diye açıklamasını istedi. Köle şunları söyledi; 'Falcılıktan anlamadığım halde, cahiliye devrinde falcılık yaparak birini aldatmışım. Bugün onunla karşılaştık. Adam o yaptığım işe karşılık, işte bu yediğin şeyi verdi.' Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, parmağını ağzına götürerek yediklerinin hepsini kustu."²²

Haramlardan sakınma konusundaki hassasiyetini anlatan Abdülkerim el-Kuşeyrî (ö. 465/1073) *er-Risâlesi'*nde Hz. Ebû Bekir'in; "Haramın herhangi bir babına gireceğiz korkusundan biz helâlden yetmiş bab terk ederdik..." hatırlatmasında bulunduğu dikkat çekmiştir.²³

Zaviyelerde ayende ve ravendeye yardım etmek, sofrâ açmak, fütüvvet ehli olmak, garip ve fukaranın ihtiyacını gidermek tasavvuf ehlinin öncelikli vazifesi olmuştur. Tasavvuf ehlinin fütüvvet ruhuna bürünmelerinde Hz. Ebû Bekir örnek şahsiyet olmuştur.

Allah Resûlünün (s.a.v.) hicret esnasında hem Sevr mağarasında hem de daha sonra müşriklerden Süraka bin Malik'in peşlerine düşmesi sırasında Allah'a (c.c.) göstermiş olduğu teslimiyet dillere destandır. Mekke'den Medine'ye hicret esnasında müşrikler, Peygamber Efendimizi (s.a.v.)ve sâdik yol arkadaşı Hz. Ebû Bekir'i (r.a.) amansız bir takibe almışlar ve Sevr mağarasında kendilerine ulaşmışlardı. Onlar mağaranın sağını solunu do-

²¹ Kuşeyrî, *er-Risâle*, s. 122.

²² Buhârî, *Menâkıbü'l-Ensâr*, 26.

²³ Kuşeyrî, *er-Risâle*, s. 110.

laşıyor ve “Eğer mağaraya girmiş olsalardı, güvercinlerin yumurtası kırılır, örümcek ağı da bozulurdu.” diyorlardı. Bu esnada endişeye kapılan Hz. Ebû Bekir, Peygamber Efendimize hitaben; “Ben öldürülürsem, nihayet bir tek kişiyim, ölür giderim. Fakat sen öldürülecek olursan, o zaman bir ümmet helak olur gider.” diyordu. O sırada Peygamberimiz ayakta namaz kıyor, Hz. Ebû Bekir (r.a.) de gözcülük yapıyordu. Efendimize; “Şu kavmin seni arayıp duruyorlar. Vallahi ben kendim için tasalanmıyorum. Fakat sana zarar vermelerinden korkuyorum.” dedi. Resûl-i Ekrem; “*Ey Ebû Bekir, korkma! Hiç şüphesiz Allah (c.c.) bizimledir!*” buyurdu. Hz. Ebû Bekir, mağaranın içinde iken başlarının üzerinde müşriklerin ayaklarını görünce de; “Ey Allah’ın peygamberi! Onlardan birisi aşağı eğilip baksın muhakkak bizi görür!” deyince, Allah Resûlü; “*Mahzun olma! Allah (c.c.) bizimledir ey Ebû Bekir! Üçüncüsü Allah (c.c.) olan iki kişiyi sen ne sanıyorsun.*” buyurdu.²⁴

Cenâb-ı Hak, Habib-i Ekreminin ve onun yâr-ı gâr/mağara arkadaşı olan Sıddîk-ı Ekber’in Sevr’de azılı müşriklerin tazyiki karşısında yaşadıkları bu hâlet-i rûhiyeye, Kur’ân-ı Kerim’de şöyle yer vermektedir:

“Eğer siz ona (Resûlullâha) yardım etmezseniz (bu önemli değil); ona Allah yardım etmiştir: Hani, kâfirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebû Bekir ile birlikte Mekke’den) çıkarmışlardı; hani onlar mağaradaydı; o, arkadaşına; ‘Üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdir’, diyordu. Bunun üzerine Allah ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allah’ın sözü ise zaten yücedir. Çünkü Allah üstündür, hikmet sahibidir.”²⁵

Bu âyetle Allah (c.c.) aynı zamanda teslimiyetin esasını teşkil eden maiyet/beraberlik sırrına işaret etmektedir.

“Ne oluyor size ki, Allah yolunda harcamıyorsunuz? Hâlbuki göklerin ve yerin mirası Allah’ındır. Elbette içinizden, fetihten önce harcayan ve savaşanlar, daha sonra harcıyı savaşanlara eşit değildir. Onların derecesi, sonradan infak eden ve savaşanlardan daha yüksektir. Bununla beraber Allah (c.c.) hepsine de en güzel olanı vaat etmiştir. Allah’ın yaptıklarınızdan haberi vardır.”²⁶

Bu âyet-i kerime ile Allah (c.c.) Ebû Bekir’i (r.a.) bizzat tebci etmiştir.

Hz. Ebû Bekir’in en önemli meziyeti, Allah’a olan tazimiydi. Onun Allah’a olan tazimini gösteren bir olayı kızı Hz. Âişe şöyle anlatır:

²⁴ Buhârî, Fezâilü’l-Ashâb, 2; Müslim, Fezâilü’s-Sahâbe, 1.

²⁵ Tevbe, 9/40.

²⁶ Hadid, 57/10.

“Yüce Allah, bana atılan iftiradan beraatım hakkındaki âyetleri indirince, babam Ebû Bekir, akrabalığından ve fakirliğinden dolayı nafaka vermekte bulunduğu Mıstah bin Üsâse için; ‘Âişe’ye bu iftirâyı attıktan sonra, vallahi ben de, Mıstah’a hiçbir zaman bir şey vermeyeceğim!’ diye yemin etmişti. Bunun üzerine Yüce Allah; ‘İçinizden faziletli ve servet sahibi kimseler akrabaya, yoksullara, Allah yolunda göç edenlere (mallarından) vermeyeceklerine yemin etmesinler; bağışlasınlar; feragat gösterinler. Allah’ın sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız? Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.’²⁷ âyetini indirdi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir; ‘Vallahi ben, Allah’ın beni affetmesini elbette isterim!’ dedi. Mıstah’ın nafakasını tekrar vermeye başladı ve ‘Vallahi, ben artık onun nafakasını hiçbir zaman kesmem!’ dedi.”²⁸

Hz. Ebû Bekir, başkaları tarafından övüldüğünü gördüğü zaman şöyle derdi:

“Ey Allahım! Nefsimi sen onlardan daha iyi bilirsin. Beni onların düşündüğünden daha iyi duruma getir. Onların bilmediği hatalarımı bağışla. Onların, hakkımda söyledikleri övgülerinden dolayı beni sorguya çekme.”²⁹

Hz. Ebû Bekir meşhur tavsiyesinde biz inananlara şunları hatırlatmaktadır:

“O’na olan ihtiyacınız sebebiyle, Rabbinizden korkmanızı, lâıyk-ı veçhi ile O’nu anmanızı ve O’ndan af talebinde bulunmanızı öğütlüyorum. Çünkü O, günahları bağışlar. Şunu iyi biliniz ki, Allah’a ihlâsla ibadet ettiğiniz ölçüde, itaat etmiş ve hakkınızı korumuş olursunuz. Vergilerinizi sizden öncekilerin yaptığı gibi veriniz ve bunları gelecekte size yararı dokunacak hibe ve hediyeler kabilinden sayınız. Böylece fakirlik ve muhtaç günlerinizde, sizden önceki seleflerinize bağlılık göstermiş olursunuz. Ve sonra düşünün ey Allah’ın kulları, sizden öncekiler dün neredeydiler, bugün neredeler? Toprağı işleyip ıslah eden krallar nerede? İsimleri ve bıraktıkları hatıralar unutuldu. Onlar bugün şu iki haldedirler: Zulümlerine karşılık işte onların bomboş kalan evleri. Onlar, kabirlerinin karanlığıyla başbaşalar. Şimdi onlardan hiçbirini duyuyor musunuz? Yahut onların gizli bir sesini işitiyor musunuz? Nerededir tanıdığınız dost ve kardeşleriniz? Böylece onlar bedbaht bir hayata layık oldular. Şüphe

²⁷ en-Nûr 24/22.

²⁸ Buhârî, Megâzî, 34; Müslim, Tevbe, 56.

²⁹ Necmeddin b. Muhammed Nakşbendî, *Altın Silsile (Hulâsatiü'l-Mevâhib*, haz. İbrahim Tozlu, Semerkand, 4. Baskı, İstanbul 2008, s. 78.

yok ki, Allah'ın kullarıyla arasında bir nesep bağı yoktur. Allah'ın insana iyilikte bulunması, ancak O'na itaat ve emrine uymak sebebiyle olur. Şurası bir gerçek ki, hiçbir hayır ve iyiliğin karşılığında cehennem yoktur ve hiçbir şer ve kötülüğe mukabil cennet yoktur. İşte bunları size söylüyorum, kendim ve sizler için Allah'tan başışlanma diliyorum."³⁰

Marifet-i İlâhîye konusunda söz söyleyen ve Allah Resûlü ile bu konuda söyleşen ve bu söyleşini Ömer gibi büyük sahabelere bile ağır geldiği Hz. Ebû Bekir şu tespitlerde bulunmuştur:

"Marifetine, marifetini tanıyamamaktan başka yol bırakmayan Allah'ı tesbih ederim. Kim marifetin halisinden bir şey tadarsa, bu zevk onu Allah'tan gayrı her şeyden alıkoymaya kâfidir."³¹

Peygamber Efendimiz vefat ettiğinde Hz. Ömer de dâhil ensar ve muhacirler ne yapacağını bilemez halde ve kendilerinden geçmiş bir vaziyetteyken Hz. Ebû Bekir halkı, teskin edip onlara: "*Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır.*"³² âyetini okumuş, herkesin sühuletle hareket etmesini sağlamıştır.

Sonuç olarak Hz. Ebubekir tasavvuf kültüründe insan-ı kâmil örneği olarak kabul edilmiş bir kıymettir. Fütüvvet geleneğinde özellikle Sülemî'nin işaret ettiği üzere sıdk makamında fütüvvet ehlinin rol model olarak benimsediği bir sahabelidir. Nakşbendiyyenin ilk safhası Sıddîkiyye olarak anılmakta, hafi zikir uygulaması Hz. Ebubekir'e dayandırılmakta, sıddîkiyyet makamı Hz. Ebubekir'le özdeşleştirilmektedir. Tasavvufî ahlağın zühd, fakr, tevekkül, teslimiyet, sıdk, vefa, dostluk, velayet, istikamet, sehâvet, fütüvvet, takva ve verâ hususiyetlerinde Hz. Ebubekir örnek şahsiyet olarak görülmüştür.

KAYNAKLAR

Hânî, Abdülmecid, *Hadâikü'l-verdiyye Nakşbendîlerin Gül Bahçeleri*, çev.: Mehmet Emin Fidan, Yasin Yay., İstanbul 2007.

Hânî, Muhammed b. Abdullah, *Âdâb*, çev. Ali Hüsrevoğlu, Erkam Yay., İstanbul 2008.

³⁰ el-İsfehânî, *Hilyetü'l-evliyâ*, c. I, s. 35-36.

³¹ Yılmaz, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 95-96.

³² Âl-i İmrân, 3/144.

- Hucviri, Ali b. Osman, *Keşfu'l-Mahcûb (Hakikat Bilgisi)*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, II. Baskı, İstanbul 1996.
- Isfehânî, Ebû Nuaym Ahmed b Abdillâh, *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, ts.
- İbn Esîr, İzzeddin Ebü'l-Hasan Ali b. Ebî'l-Kerem Muhammed eş-Şeybânî, *el-Kâmil fi't-târih*, Dâru Sadr, Beyrut 1979.
- İbnü'l-Cevzî, Cemaleddin Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali, *Sıfatü's-safoe*, tahk.: Abdüsselâm Muhammed Harun, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1992.
- Kılıç, Ünal, "Şemseddin Sivâsî ve Menâkıb-ı Çehâr-yâr-ı Güzîn Bağlamında Tarihçiliği", *İlim ve Kültür Tarihinde Sivâsîler Ulusal Sempozyumu Tebliğleri*, 30 Nisan-01 Mayıs 2010, Sivas Kemal İbn-i Hümam Vakfı Yayınları, Sivas 2011, s. 167-184.
- Kuşeyrî, Ebu'l-Kasım Abdülkerim, *er-Risaletü'l-Kuşeyriyye fi İlmi't-Tasavvuf*, haz. Ma'ruf Zerrik & Ali Abdulhamid Baltacı, Daru'l-Hayr, Beyrut 1993.
- Nakşebendî, Necmeddin b. Muhammed, *Altın Silsile (Hulâsatü'l-Mevâhib)*, haz.: İbrahim Tozlu, Semerkand, 4. Baskı, İstanbul 2008.
- Serrâc, Ebû Nasr et-Tûsî, *el-Luma'*, thk. Abdulhalim Mahmud & Abdalbaki Sürur, Dâru'l-Kutubi'l-Hadise, Kahire 1960.
- Yılmaz, H. Kâmil *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1994.